

Nekrológy a spomienky

RNDr. Anna Uhríková 18. 2. 1939 – 14. 1. 2021

Na prahu nového roku, keď s nádejou očakávame koniec nemilostrodnej pandémie, nás zaskočila smutná správa – odišla Hanka Uhríková. Zdá sa nám to neuveriteľné, veď vždy bola plná života, zdrojom sily a smiechu.

Narodila sa vo Vrbovom, vyrastala v prekrásnom rodnom kraji na hospodárstve rodičov, obklopenom čerešňovými sadmí, plnom zelene, domácich zvierat, ale aj povinností. To v nej formovalo hlboký vzťah k prírode, lásku k práci, silnú osobnosť, ktorá sa len tak ľahko nevzdáva.

Po maturite si zvolila štúdium na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave, ktoré ukončila v roku 1963. V tom čase sa na Katedre botaniky rozvíjal karyotaxonomický výskum a vedúci katedry doc.

Májovský uvítal novú pracovníčku, v ktorej našiel jednu z hlavných hybných síl svojej karyotaxonomickej školy. Začiatky výskumu s cieľom študovať chromozómy taxónov flóry Slovenska boli spojené s rôznorodou činnosťou. Zber semien, alebo koreňových špičiek rastlín priamo v teréne sa uskutočňoval aj počas terénnych prác študentov, ktorí sa takto oboznamovali s výskumom. V laboratóriu boli na stoloch naukladané desiatky petriho misiek, kde sa naklíčovali zozbierané semená, pripravovali a následne študovali preparáty. Dr. Uhríková strávila dlhé roky v laboratóriu, za mikroskopom, zúčastňovala sa terénneho výskumu, zaučala do metodík výskumu diplomantov, viedla cvičenia, prednášala, zapojila sa do každej práce. Karyotaxonomický výskum taxónov flóry uceleného územia, ktorý bol zároveň aj ich enumeráciou, patril vo výskume ku špičke nielen v Československu, ale aj v Európe, čo umožnilo publikovať výsledky nielen v domácich časopisoch (prevažne v Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen.), ale aj v prestížnom európskom časopise Taxon, čo v socialistickej režime vyvolalo rôzne ťažkosti, napr. pri možnostiach publikovať súborné dielo. Po dvadsiatich rokoch práce spracoval kolektív na Katedre botaniky pod vedením doc. Májovského základné karyotaxonomické údaje pre približne 2000 druhov flóry Slovenska, čo vyústilo do súborného diela Karyotaxonomický prehľad flóry Slovenska (1987). Za túto publikáciu bol kolektív autorov odmenený cenou dekana PríFUK. Následne bol spracovaný Prvý doplnok karyotaxonomického prehľadu (Supplementum 1, 2000), ktorého zostavovateľkou bola dr. Uhríková. Publikácie priniesli zároveň prvý súborný konsept flóry Slovenska. Spolu s doc. Májovským dr. Uhríková hlbšie študovala problematiku rodov *Astragalus*, *Mercurialis*, *Muscari*, *Teledium* a *Sorbus*.

Za svoju zásluhnú prácu bola ocenená viacerými vyznamenaniami. Bola dlhoročnou členkou Slovenskej botanickej spoločnosti a Československej biologickej spoločnosti. Svojou komunikatívnosťou a humorom si získala obľubu v širokom okruhu svojich spolupracovníkov a študentov.

V roku 2003 odišla Hanka na dôchodok. Tešila sa, že sa konečne môže naplno venovať veľkej záhrade na Prašníku. Túto pohodu si však žiaľ, nemohla užívať natrvalo. V roku 2018 po infarkte ostala pripútaná na vozík. Ani táto ťažká rana však Hanku nezlomila. Vďaka svojej húževnatosti a podpore manžela, ktorý pri nej stál v každej chvíli, usilovne cvičila, naučila sa šikovne ovládať vozík a už o niekoľko mesiacov nás so smiechom privítala pred svojim bytom. Zišla sa spoločnosť jej blízkych priateľov, ktorú pohostila svojimi povestnými šiškami.

Milá Hanka, nemohli sme Ťa odprevadiť na Tvojej poslednej ceste, ale ostávaš trvalo zapísaná v našich srdciach. Spomíname na spoločné krásne chvíle. Spomínam, ako sme sa tešili, keď sme spolu objavili neďaleko Čachtíc novú lokalitu *Ophrys apifera*, ako si vo vašom sade na Prašniku naložila na traktor koše plné čerešní a naše deti, sadla za volant a naštartovala. Čerešne si nám potom, všetkým priateľkám na katedre darovala. Lúčime sa, ale nezabúdame, ďakujeme. Tvoji priatelia, kolegovia, príslušníci viacerých generácií bývalých študentov si Ťa zachovávajú vo svojich spomienkach. Česť Tvojej pamiatke.

TERÉZIA SCHWARZOVÁ

Spomienka na dr. Hanku Uhríkovú

RNDr. Hanka Uhríková navždy zostane v našich spomienkach a srdciach ako vysokoškolská pedagogička a vedecká výskumná pracovníčka z „herbára na Révovej“, žena s veľkým srdcom, vždy s ochotou pomôcť a vyjsť v ústrety každému, osobitne mladým, začínajúcim botanikom. Aj my, spolupracovníci z Oddelenia taxonómie vyšších rastlín Botanického ústavu CBRB SAV, môžeme potvrdiť, že bola vždy milá, veselá, ústretová a viac priateľkou a kolegyňou ako kantorkou.

Aspoň touto cestou by sme sa radi poďakovali za jej až materský prístup k nám, bývalým botanickým elévom (diplomantom alebo dizertantom), ktorých Hanka doslova prichýlila pod svoje „karyologické“ krídla a ochotne zaškolila v metodike analýzy počtov somatických chromozómov študovaných taxónov (jej šikovnosť a skúsenosť v tejto disciplíne hraničila s umením!). V jej pracovni na prízemí, hneď vľavo od vchodu do budovy Katedry botaniky, sme našli veľa pomoci, povzbudenia a motivácie, keď sme si nevedeli dať rady s našimi niekedy ťažko „spočítateľnými“ taxónmi.

Menovite s úctou a vďakou spomínajú: K. Goliašová, M. Peniašteková, H. Šípošová, E. Michalková, K. Marhold, D. R. Letz, I. Hodálová a P. Mered'a jun..

Nech je jej zem ľahká a nech odpočíva v pokoji!

ELEONÓRA MICHALKOVÁ

Bibliografia A. Uhríkovej

1970

- Uhríková, A. Cytologické vyhodnotenie taxónu *Homogyne alpina* Cass. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 16 : 85–86.
- Uhríková, A. Contribution to the Cytology of taxa *Hieracium aurantiacum* L. and *Hieracium bauhinii* Bess. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 18 : 61–67.
- Uhríková, A. In Májovský, J. et al. Index of chromosome numbers of Slovakian flora (Part 1). Acta Fac. Rer. Nat. Univ. Comen., Bot. 16: 1–26.
- Uhríková, A. In Májovský, J. et al. Index of chromosome numbers of Slovakian flora (Part 2). Acta Fac. Rer. Nat. Univ. Comen., Bot. 18: 45–60.

1974

- Uhríková, A. In Májovský, J. et al. Index of chromosome numbers of Slovakian flora (Part 3). Acta Fac. Rer. Nat. Univ. Comen., Bot. 22: 1–20.
- Uhríková, A. In Májovský, J. et al. Index of chromosome numbers of Slovakian flora (Part 4). Acta Fac. Rer. Nat. Univ. Comen., Bot. 23: 1–23.

1976

- Uhríková, A. In Májovský, J. et al. Index of chromosome numbers of Slovakian flora (Part 5). Acta Fac. Rer. Nat. Univ. Comen., Bot. 25: 1–18.
- Uhríková, A. & Schwarzová, T. In Löve, Á. (ed.) IOPB Chromosome Number Reports LIII, Taxon 25 : 491.
- Uhríková, A. & Záborský, J. In Löve, Á. (ed.) IOPB Chromosome Number Reports LIII, Taxon 25 : 491–492.

1977

- Uhríková, A. & Májovský, J. In Löve, Á. (ed.) IOPB Chromosome Number Reports LVI, Taxon 26: 263.
- Uhríková, A. & Feráková, V. In Löve, Á. (ed.) IOPB Chromosome Number Reports LVI, Taxon 26: 263.
- Uhríková, A. & Schwarzová, T. In Löve, Á. (ed.) IOPB Chromosome Number Reports LVI, Taxon 26: 262.

1978

- Uhríková, A. & Feráková, V. In Löve, Á. (ed.) IOPB Chromosome Number Reports LXI, Taxon 27: 379.
- Uhríková, A. In Májovský, J. et al. Index of chromosome numbers of Slovakian flora (Part 6). Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 26: 1–42.
- Uhríková, A. & Májovský, J. In Löve, Á. (ed.) IOPB Chromosome Number Reports LXI, Taxon 27 : 378– 379.
- Uhríková, A. & Pačlová, L. In Löve, Á. (ed.) IOPB Chromosome Number Reports LXI, Taxon 27: 380.
- Uhríková, A. & Plocek, A. In Löve, Á. (ed.) IOPB Chromosome Number Reports LXI, Taxon 27: 380.

Uhríková, A. & Schwarzová, T. In Löve, Á. (ed.) IOPB Chromosome Number Reports LXI, Taxon 27: 379–380.

1980

Uhríková, A. & Feráková, V. In Löve, Á. (ed.) IOPB Chromosome Number Reports LXIX, Taxon 29: 276–277.

Uhríková, A. & Králik, E. In Löve, Á. (ed.) IOPB Chromosome Number Reports LXIX, Taxon 29: 729.

Uhríková, A. & Májovský, J. In Löve, Á. (ed.) IOPB Chromosome Number Reports LXIX, Taxon 29: 725–726.

Uhríková, A., Pačlová, L. & Dúbravcová, Z. In Löve, Á. (ed.) IOPB Chromosome Number Reports LXIX, Taxon 29: 730.

Uhríková, A. & Pitoniak, P. In Löve, Á. (ed.) IOPB Chromosome Number Reports LXIX, Taxon 29: 729.

Uhríková, A. & Schwarzová, T. In Löve, Á. (ed.) Chromosome Number Reports LXIX, Taxon 29: 729.

1982

Májovský, J. & Uhríková, A. Karyotaxonomisches Studium einiger Arten des slowakischen Flora. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot., 29: 97–102.

1983

Uhríková, A., Dúbravcová, Z., Králik, E. & Pačlová, L. In Löve, Á. (ed.) IOPB chromosome Number Reports LXXX, Taxon 32: 507.

Uhríková, A., Feráková, V. & Schwarzová, T. In Löve, Á. (ed.) IOPB Chromosome Number Reports LXXX, Taxon 32: 507–508.

Uhríková, A. & Májovský, J. In Löve, Á. (ed.) IOPB Chromosome Number Reports LXXX, Taxon 32: 507.

1984

Májovský, J., Murín, A. & Uhríková, A. Gattung *Muscari* Miller in der Slowakei. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 32: 1–17.

1985

Májovský, J. & Uhríková, A. *Sedum telephium* aggr. in der Slowakei. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 32: 25–38.

Májovský, J. & Uhríková, A. Karyotaxonomisches Studium einiger Arten der Flora der Slowakei V. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 32: 59–65.

Uhríková, A., Feráková, V. & Schwarzová, T. Karyotaxonomisches Studium einiger Arten der Flora der Slowakei. VI. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 32: 67–70.

1986

Uhríková, A. Karyological study of the Slovak flora XXII. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 34: 33–37.

Uhríková, A., Májovský, J. & Schwarzová, T. Karyotaxonomical study of the Slovak Flora XV. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 33: 73–76.

1987

Májovský, J., Murín, A., Feráková, V., Hindáková, M., Schwarzová, T., Uhríková, A., Váchová, M., & Záborský, J. Karyotaxonomický prehľad flóry Slovenska. Veda, Bratislava, 440 pp.
Uhríková, A. Karyological study of the Slovak Flora XXII. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 34: 33–37.

1990

Májovský, J. & Uhríková, A. Karyosystematisches Studium der Gattung *Sorbus* L. emend. Cr. in der Slowakei I. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 37: 5–15.

Májovský, J. & Uhríková, A. *Mercurialis perennis* L. in der Slowakei. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 37: 41–51.

1995

Uhríková, A. & Mičieta, K. In situ bioindication of genotoxic effect using the species of native flora in the vicinity of the nickel plant. Biológia 50 : 65–80.

1996

Májovský, J., Uhríková, A. & Dúbravcová, Z. Karyotaxonomic analysis of supramontane populations of species of the in Slovakia. Oecologia Montana 5: 87– 92.

1997

Uhríková, A. & Dúbravcová, Z. The chromosome numbers of some selected plant species of flora in Slovakia. Oecologia Montana 6: 1–3.

1999

Letz, R., Uhríková, A. & Májovský, J. Chromosome numbers of several interesting taxa of the flora of Slovakia. Biológia, Bratislava, 54/1: 43–49.

2000

Májovský, J., Uhríková, A., Javorčíková, D., Mičieta, K., Králik, E., Dúbravcová, Z., Feráková, V., Murín, A., Černušáková, D., Hindáková, M. Schwarzová, T. & Záborský, J. Prvý doplnok karyotaxonomického prehľadu flóry Slovenska. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot., Suppl. 1: 1– 127.

Uhríková, A. & Bernátová, D. Karyologické štúdium slovenskej flóry XXXII. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 44: 31–36.

Uhríková, A. & Dúbravcová, Z. Karyologické štúdium slovenskej flóry XXXI. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 44: 27–30.

Uhríková, A. & Králik, E. Karyologické štúdium slovenskej flóry XXX. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 40 : 17–22.

Uhríková, A. & Vačková, S. The modified method for the preparation of permanent squashes using celophane foil, Murín (1960). Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot., 40 : 65–66.

zostavila TERÉZIA SCHWARZOVÁ

Krátka spomienka na botanika Ing. Miroslava Manicu, CSc. (16. 9. 1922 – 12. 10. 2020)

Ing. Miroslav Manica na oslave svojich 90-tych narodenín dňa 26. 10. 2012. Foto: Ing. Jaroslav Vlček

sme sa o všeličom, o rastlinách, živote, minulosti i prítomnosti. Často zabiehal vo svojich spomienkach do obdobia svojej mladosti a svojich zážitkov a potuliek po slovenských kopcoch a dolinách. Vtedy už osemdesiatnik stále chodil na bicykli na záhradu, na rôzne botanicky známe či menej známe lokality jeho obľúbenej xerotermej flóry v okolí Zvolena. Spolu sme viackrát navštívili i jeho srdce blízke lokality v údolí rieky Slatina v okolí dedinky Slatinka pri Zvolene. Bol nesmierne skromný človek a spomínam si na jeho obľúbenú pochutinu, cibuľu, ktorú v teréne jedol ako jablko ☺. Ale to čo ma najviac fascinovalo, bola jeho snaha aktívne a samostatne používať i v tomto veku počítač. Pri tejto „výuke“ sme strávili mnohé chvíle, ktoré boli miestami celkom veselé. Každopádne bol úspešný a na počítači napísal svoje viaceré krátke floristické príspevky.

Pred svojim odchodom do domova opatrovateľskej služby sme sa ešte, i keď zriedkavo, stretli u mňa, aj keď už v sprievode pani, ktorá sa o neho časť dňa starala; to už mal „dobré“ nad deväťdesiat. Vtedy sme už zabiehali skôr do minulosti a príbehov, ktoré už boli skoro zabudnuté. Keď zo Zvolena odišiel, vždy som si hovoril, že sa za ním zastavím, ale nevyšlo mi to, čo ma naozaj mrzí.

Osobne som mu veľmi vďačný za mnohé, bol to on (samozrejme nielen on), kto ma naučil poznať mnohé lesné druhy rastlín a priviedol ma k práci, ktorá ma stále baví. V mojej knižnici sa nachádza aj mnoho kníh a časopisov, ktoré mi daroval zo svojej bohatej osobnej knižnice.

Napadá mi i jeho obľúbený pozdrav, ktorým by som túto krátku spomienku rád ukončil, ale ten vám prezradím radšej len osobne ☺

Tak aspoň takto krátko v spomienkach na môjho učiteľa a človeka, ktorého som si vždy vážil.

RICHARD HRIVNÁK

Návšteva českých botanikov k J. E. Holubymu v Pezinku (Kedy českí botanici navštívili J. L. Holubyho v Pezinku?)

Dr. h.c. Jozef Ludovít Holuby (1836–1923), „... jeden z najväčších slovenských prírodovedcov a najväčší zo slovenských botanikov“ (Schidlay 1953: 461) sa po odchode do penzie v roku 1909 presťahoval do Pezinka, kde žil pri svojej dcére Božene, vydatej za evanjelického farára Júliusa Žarnovického. „V Pezinku ho navštevovali často botanici najmä z Budapešti, z Viedne, z Bratislavy, po r. 1918 z Prahy a Brna“ (Schidlay 1953: 460). „Návštevy prijímal veľmi rád“ (Ptačovský 1954: 661). Ako sám napísal (Holuby 1923: 107–108) „Medzi slávnosťo-radostné dni môjho dlhého života patrilo, keď ma v mojom botanickom útulku podhradskom slávní botanici navštívili, aby si vlastnými očami prehladli naše okolie“. Krátko po vzniku Republiky československej v roku 1918 ho v Pezinku navštívili českí botanici z Prahy na čele s K. Dominom.

Prof. Karel Domin (1882–1953) sa v roku 1919 rozhodol pre výskum kveteny Slovenska, hoci sa predtým o ňu nezaujímал. Píše sa, že to bolo po dohode s J. Podpěrom, ale ten sa do Československej republiky vrátil cez Severnú Ameriku až 21. júla 1920 (Bureš 2012). Janko (2012) píše, že „Prosadil (K. Domin, pozn. autora), aby brněnská univerzita zpracovávala moravskou a slezskou květenu, zatímco sám si vyhradil doměnu českou a slovenskou.“ Uvedomoval si, že „...nemáme knihy, která by poskytovala přehled celé, nesmírně bohaté květeny slovenské“ (Domin 1921: 8). Organizoval a osobne sa zúčastnil dvoch štátnych expedií na Slovensko, zameraných na poznanie „neznámeho“ Slovenska. Napísal (Domin 1921: 8) „Autor těchto rádků soustředil své úsilí k tomu, aby připravil jednak seznam květeny slovenské, jednak celou květenu a konečně i monografii rostlinogeografickou. S účinnou podporou vládní podnikl za tím cílem v loni tříměsíční, letos dvouměsíční vědeckou cestu po Slovensku a Podkarpatské Rusi a přinesl bohatý materiál floristický i hojnost pozorování a záznamů, které budou tvořiti základ pro rostlinogeografické zpracování tohoto území“. Z tohoto pohľadu stretnutie s najlepším znalcom kveteny Slovenska bolo pre Domina, ako aj pre všetkých hostí, veľmi dôležité. V tomto sa zhodujú samotní účastníci, ako aj neskorší botanici, hodnotiaci túto návštevu. Jej význam dokumentujú viaceré fotografie, ktoré boli pri tejto príležitosti zhotovené. Pri čítaní životopisných, spomienkových a hodnotiacich článkov a textov k uverejneným skupinovým fotografiám som zistil, že rok tohto stretnutia v Pezinku sa uvádza rôzne: 1922, 1921 a 1920. V ktorom roku sa toto stretnutie naozaj uskutočnilo? Alebo týchto návštev bolo viac?

V knižnej publikácii Osobnosti botaniky na Slovensku (Vozárová & Šipošová 2010) je návšteva českých botanikov v Pezinku datovaná do roku 1922. Vo fotografickej prílohe na strane 584 je zaradená čiernobiela skupinová fotografia z archívu Malokarpatského múzea v Pezinku s textom: „Pamiatka na návštevu českých botanikov u Jozefa L. Holubyho a spoločnú exkurziu v Jurskom Šúri v roku 1922, zľava J. Ptačovský, F. A. Novák, J. L. Holuby, J. Vilhelm, K. Domin“. Amatérsky bratislavský botanik K. Ptačovský (1886–1963), ktorý od roku 1909 pracoval v Bratislave, bol v roku 1922 spolu s Holubym na exkurzii v Jurskom Šúri. Dokumentuje to fotografia z archívu Malokarpatského múzea v Pezinku uverejnená na str. 421 v spomenutej knižnej publikácii (Vozárová & Šipošová, l.c.). Ptačovský o tomto stretnutí napísal „...byl jsem s Holubym ... na jeho poslední větší exkurzi, a to 10. srpna 1922 ve Svatojurském Šúru, z které přináším několik obrázků (obr. 3 a 4)“. A pokračuje „... kdy více než 86 letý chodil 5 hodin po Šúru lesem, lukama, přes příkopy...“ (Ptačovský 1954: 665). Uskutočnila sa návšteva českých botanikov v rovnakom roku? Podľa Dominových článkov publikovaných v časopise Věda přírodní (Domin 1920–21, 1921) je zrejme, že to bolo skôr.

Rok 1921 ako rok návštevy českých botanikov v Pezinku uvádza Hrabovec (1986: 37), keď píše: „... medzi svoje (rozumie J. L. Holuby, poznámka autora) najradostnejšie dni počíta 10 dní v roku 1921, keď ho v Pezinku navštívili z Prahy univerzitní profesori Karel Domin, Ján Vilhelm a František Novák“. Lenže cituje nepresne. Holuby v Slovenských pohľadoch v roku 1923 napísal: „Najslávnejšie a najradostnejšie dni mi, ako botanikovi, pripravila botanická výprava z Prahy, záležajúca z pánov dra Karla Domina, dra Vilhelma a dra Nováka, ktorí sa pred dvoma rokmi asi za desať dní bavili v Pezinku a ztadiaľto podujímali výchádzky do okolia“ (Holuby 1923: 108). K nedorozumeniu došlo pravdepodobne na základe slovného datovania návštevy v článkoch účastníkov – Holubyho i Domina. Holuby (l.c.) napísal „...pred dvoma rokmi ...“. Domin (1920–21) píše „...letos...“, resp. „...letos v lété...“. Holubyho článok vyšiel v roku 1923, ale napísal ho ešte koncom roka 1922, hoci jeho prijatie redakciou je datované rokom 1923 (Holuby 1923). Dominov článok vyšiel v II. ročníku mesačníka Věda přírodní, v čísle 2–3, ktoré je datované „V PRAZE, listopad, prosinec 1920.“ Ale číslo a osobitný výtlačok článku – biografickej črty – vyšlo až v roku 1921. Obidva údaje sa preto vzťahujú na rok 1920.

Rok 1920 je teda skutočným rokom prvej návštevy českých botanikov k Holubymu v Pezinku. Domin (1920–1), Schidlay (1953) aj Ptačovský (1954) píše o návšteve v roku 1920. Ptačovský (1954: 664) cituje z prvého Holubyho listu: „...v septembri 1920 daroval jsem ... Drovi Dominovi, ktorý sa bavil v Pezinku výše týždeň ako vúdce botan. expedice na Slovensko...“. Schidlay (1953: 460) napísal „...trojčlenná botanická návšteva z Prírodovedeckej fakulty Karlovej univerzity v Prahe, profesori Domin, Novák a Vilhelm, ktorí boli r. 1920 asi 10 dní v Pezinku a odtiaľ konali botanické exkurzie, pričom na bližších exkurziách sa zúčastnil aj Holuby“. Domin (1920–1: 27) uverejnil fotografiu J.L. Holubyho z botanickej exkurzie, datovanú „červenec 1920“. Domin píše o jeho telesnej sviežosti, keď spomína „...ještě letos v létě nebylo mu obtížno podnikati i delší botanické exkurze, spojené někdy s rychlým a nepřetržitým čtyřhodinovým pochodem v terénu“ (Domin 1921: 25).

Po roku 1918 sa J.L. Holuby stretol s ďalšími českými a moravskými botanikmi. Český botanik Josef Dostál uvádza, že „...sa stretol s Holubym ako osemnásťročný študent roku 1921 v Pezinku“ (Vozárová 1986: 9). Stretnutie J. L. Holubyho s moravským botanikom J. Podpěrom v júni 1922 v Grinave pri Bratislave (Myslenice, teraz súčasť mesta Pezinok) dokumentuje fotografia prvý raz uverejnená vo Věde přírodní k nekrológu (Domin 1923) s textom „Zesnulý Dr. Josef Ludevít Holuby (uprostřed) ve společnosti univ. prof. Dra K. Domina (v levo) a univ. prof. Dra J. Podpěry (v pravo) dne 7. června 1922 v Grýnavě u Bratislavy. Fot. K. Domin.“ Neskôr ju uverejnili v 2. dieli Literárneho atlasu československého (B. Vavroušek, ed., Praha 1938; obr. 4 a 5), odkiaľ ju prevzali Hermann & Janko (2019).

Záverom možno konštatovať, že v lete 1920, t.j. pred 100 rokmi, traja českí botanici navštívili J. L. Holubyho v Pezinku. V prednáške na zjazde SBS v Nitre (Eliáš st. 2019) a v pobočke v Nitre som upozornil, že skutočným dedičom Holubyho botanickej pozostalosti bol prof. Karel Domin. Holubyho knižnica, jeho tretí herbár, rukopisy nepublikovaných prác skončili na Botanickej ústave českej univerzity v Prahe. Dominova vďačnosť bola opodstatnená. Holuby patril k tým slovenským vzdelancom, ktorí s nadšením privítali vznik Republiky československej. Domin (1921: 1) v biografickej črte o J. L. Holubym napísal „Autor těchto řádků čerpal mnohé poučení z přátelských besed s tímto vědcem a národním pracovníkem, který vždy duši i srdcem žil a pracoval pro jednotu československého národa a jenž nikdy nezapřel, ani za nejhorších útisků maďarských, že je dobrý Slovák“. A ďalej napísal „I u nás v Praze není význam Holubyho neznám, když naša Akademie jmenovala ho dopisujícím a Československá Botanická Společnost svým čestným

členem, je to jen zasloužené uznání, k němuž se druží i udělení čestního daru naší vládou, jenž byl Holubymu nabídnout ministrem školství a národní osvěty p. drem Šustou tímto připsím:“ (Domin 1921: 32). Z přípisu vyplývá, že Dr. J. E. Holubymu bol udelený peňažný čestný dar vo výške 10 000 korún. „*Tretí herbár* (ktorý Holuby daroval do Prahy, poznámka autora) ... *Obsahuje úplnú flóru okolia Pezinka, v to počítajúc aj Šúr (asi 1200 druhov), a je dokladom k jeho rukopisnej práci: Soznam rastlín cievnatých okolia pezinského*“ (Schidlay 1953: 461). „*Vlastnoručný odpis tohto rukopisu dal Dominovi a pezinský herbár zanechal Botanickému ústavu Karlovej univerzity v Prahe, kde bol uvedený herbár slúčený s herbárom Botanického ústavu*“ (Schidlay l.c.). Holuby daroval Dominovi, ktorý si „...*stěžoval, že těch spisů není možno v Praze dostati* ...“ (Ptačovský 1954: 664), knihy a časopisy. Daroval mu tiež Reussovu Kvetenu Slovenska, ktorú si kúpil v roku 1854 (Ptačovský l.c.). Vozárová (2010: 213) konštatovala, že Holuby svoju „*Knižnicu daroval K. Dominovi do Prahy*“.

Literatúra

- Bureš, P. 2012. Josef Podpěra (1878–1954). Živa, (4): LXVI–LXVII.
- Domin, K. 1920/1921. Josef Ludevít Holuby (črta biografická). Zvláštní otisk z „Vědy přírodní“, roč. II, 1920–I, Praha 1921, s. 1–8. (Příspěvek k dějinám botanického výzkumu Slovenska). S 2 obrázky.
- Domin, K. 1921. Několik poznámek k botanickému výzkumu Slovenska. Věda přírodní 2: 5–9.
- Domin, K. 1923. Dr. Josef Ludevít Holuby (*25. března 1836, +15. června 1923). Věda přírodní 4 (7–8): 153–154.
- Eliáš, P. st. 2019. Profesionálna floristika na Slovensku a jej úlohy v súčasnosti. In Zjazd Slovenskej botanickej spoločnosti pri SAV v Nitre, a Prednáška, pobočka v Nitre.
- Hermann, T. & Janko, J. 2019. Století české biologie II. Botanika a související obory za první republiky. Živa (2): 53–56.
- Holuby, J. E. 1923. Radosti a mrzutosti botanikove. Slovenské pohľady 39(2): 96–109.
- Hrabovec, I. 1986: Život a dielo J.E. Holubyho, jeho spolupráca s prírodovedcami. In Vozárová, M. (ed.), Význam osobností Dr. h.c. Jozefa Ludovíta Holubyho v dejinách vedy na Slovensku. Zborník zo seminára pri 150. výročí narodenia. Bratislava, p. 32–41.
- Hrabovec, I. 1988. Jozef Ludovít Holuby. In Tibenský J. et al., Priekopníci vedy a techniky na Slovensku 2, Bratislava, p. 881–888 a 964–965.
- Janko, J. 2012. Karel Domin (1882–1953). Akademický bulletin, Praha, dostupné na <http://abicko.avcr.cz/2007/5/14/>
- Ptačovský, K. 1954. Vzpomínka na Dr. Jozefa Ludevíta Holubyho. Biológia 9: 661–667.
- Schidlay, E. 1953. Botanická činnosť Dr. Jozefa L. Holubyho. Biológia 8(6): 449–484.
- Vozárová M. (ed.) 1986. Význam osobností Dr. h.c. Jozefa Ludovíta Holubyho v dejinách vedy na Slovensku. Zborník zo seminára pri 150. výročí narodenia, Pezinok, 27. –29.5.1986. Krajské osvetové stredisko, Bratislava. 262 pp.
- Vozárová, M. 1990. Karel Domin 1882–1953. Zborn. Slov. Nár. Muzea, Prírod. Vedy, 36: 225–236.
- Vozárová, M. 1999. Karel Domin. In Tibenský J. et al., Priekopníci vedy a techniky na Slovensku 3, Bratislava, p. 234–240, 393.
- Vozárová, M. & Šipošová, H. (eds.) 2010. Osobnosti botaniky na Slovensku. Veda, Bratislava.

Kto bola RNDr. Jozefína Frantová?

Život a botanická práca RNDr. Jozefíny Munkovej, rod. Frantovej (1920–2012)

V Bibliografii k Flóre ČSR do roku 1952 (Futák & Domin 1960: 207) sú uvedené dve práce J. Frantovej (Frantová 1947a, 1947b). Obe sú zamerané na synantropné rastliny, vyskytujúce sa predovšetkým v okolí Trnavy. Prvá publikovaná práca je úplne totožná s jej rigoróznou prácou (Frantová 1945), okrem trojstranového súhrnu v latinčine. Presvedčil som sa o tom ako študent Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave, keď som sa snažil zistiť viac ako bolo zverejnené v Prírodovednom zborníku. Druhá práca je popularizačná. Prípadné ďalšie publikované botanické práce autorky nie sú známe.

O živote RNDr. J. Frantovej sme doteraz nevedeli takmer nič (Eliáš 2012a). Chýba v encyklopedických publikáciách, nie je uvedená ani v regionálnej literatúre a chýba aj v obsiahlej knižnej monografii *Osobnosti botaniky na Slovensku* (Vozárová & Šípošová 2010). V databáze absolventov Univerzity Komenského v Bratislave pod menom Frantová chýbala dostupná informácia. Nie je uvedená ani medzi autormi dizertačných a diplomových prác z botaniky obhájených na Prírodovedeckej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave v rokoch 1945–1953 (Juriš 1954). Pravda, tam sú uvedené len práce, ktoré neboli publikované.

Informáciu o dr. Frantovej v botanickej literatúre priniesla až Zahradníková (in Goliašová et al. 2016) vo svojich spomienkach na doc. J. Futáka, keď uvádzala svoje prvé stretnutie s ním počas štúdia „...na Dievčenskom gymnáziu v Trnave okolo r. 1945“. Triednou učiteľkou jej bola „...čerstvá absolventka Prírodovedeckej fakulty Slovenskej univerzity Jozefína Frantová, ktorá pána docenta, ako svojho bývalého učiteľa, pozvala na našu hodinu prírodopisu (resp. botaniky)...“.

Aby som získal viac informácií o J. Frantovej, musel som kontaktovať a navštíviť viaceré archívy. Štúdiom archívnych dokumentov (triedne katalógy a knihy, výročné správy, školské kroniky a ďalšie) prinieslo prvé informácie o živote, štúdiu a práci J. Frantovej. Podstatné z nich uvádzam v tomto príspevku.

Narodila sa 2. decembra 1920 v Lukábe, vo dvore (majer, veľkostatok), ktorý sa nachádzal v k. ú. Berekseg, dnešné Šulekovo (okres Hlohovec). Otec Michal Franta bol „panský kováč“¹. Pracoval na veľkostatkoch, preto sa často sťahovali. V roku 1930 sa s rodičmi prisťahovala do obce Bučany neďaleko Trnavy. V šk. r. 1930/31 absolvovala IV. ročník v Päťtriednej štátnej ľudovej škole v Trnave. Triedna učiteľka Mária Teplanská hodnotila žiačku veľmi pozitívne. V štúdiu pokračovala v Štátnom slovenskom reálnom gymnáziu Jána Hollého v Trnave, kde aj zmaturovala (skúšky z prírodopisu, jazyka francúzskeho, vlastivedy a jazyka latinského). Vysvedčenie dospelosti dostala 15. mája 1939. Na tejto škole pôsobil v tom čase stredoškolský profesor RNDr. L. Pastýrik (1911–2007). Nie je neopodstatnený predpoklad, že sa pričínil o to, aby si podala prihlášku na Slovenskú univerzitu (SU) v Bratislave, kde práve v roku 1939 založili botanický ústav na Filozofickej fakulte SU. Dr. Pastýrik sa stal odborným asistentom na ústave, ktorý viedol prednosta prof. PhDr. František Nábělek (1884–1965) (Pastýrik 2006, Anonymus 1965).

V rokoch 1939–1943 absolvovala 9-semesterové štúdium na Slovenskej univerzite v Bratislave. Študovala odbor prírodopis-zemepis na Filozofickej (1939), resp. (od r. 1940) Prírodovedeckej fakulte (PríF) SU. Ako bydlisko si uvádzala Bratislavu, Cintorínsku ulicu, kde bol Dievčenský

¹ Otec bol kováčom na veľkostatkoch, z ktorých sa musel sťahovať, aj v dôsledku štrajkov poľnohospodárskych robotníkov. Majer Lukáb sa uvádza medzi miestami s častými nepokojmi (Lukáb – známe „hniezdo komunistov“). V rokoch 1920 a 1921 boli veľké nepokoje v Lukábe, zrejme preto sa z veľkostatku odsťahovali.

univerzitný internát. Výučba prebiehala v adaptovaných priestoroch na Moskovskej ulici. V akademickom roku 1940/41 PríF SU mala tri ústavy: Ústav pre geografiu, Ústav pre zoológiu a Ústav pre botaniku. V roku 1943 bola pri PríF SU v Bratislave zriadená Botanická záhrada (vedúci F. Nábělek). Dňa 22. júna 1941 bol v Slovenskej republike vyhlásený vojnový stav (mobilizácia záloh). J. Frantová v štúdiu pokračovala aj v čase vojny.

I. štátnu skúšku pre učiteľskú spôsobilosť na stredných školách vykonala pred Skúšobnou komisiou pre učiteľov na stredných školách. Dňa 29. októbra 1941 sa podrobila skúške z prírodopisu (skúšajúci Lukáč, Andrusov, Novikov, Nábělek). Na skúšku zo zemepisu 27. októbra 1941 neprišla, skúšku vykonala 19. marca 1942 (skúšajúci Hromádka, Hronec). Výsvedčenie o I. štátnej skúške pre učiteľskú spôsobilosť na stredných školách datované 19. marcom 1942 si prevzala osobne po 23. máji 1942.

Ďalej pokračovala v štúdiu na fakulte. Absolvovala seminárne cvičenia z fyzickej geografie, petrografie a pedagogiky, zo zoológie, rastlinnej fyziológie, geobotaniky s exkurziami, určovanie rastlín s exkurziami, z paleontológie, geológie pre pokročilých, mineralógie II, povinné kolokviá z pedagogiky, všeobecnej pedagogiky a anatómie. V máji 1942 sa zrejme zúčastnila dvojdnovej botanickej exkurzie pre poslucháčov PríF SU do parkov v Topoľčiankach a v Mlyňanoch. Exkurziu viedli asistenti BÚ SU Ing. RNDr. J. K. Brižický, Dr. L. Pastýrik a J. Futák (Letz 2016b). V júni 1943 sa zúčastnila týždennej botanickej exkurzie pre poslucháčov PríF SU (Zobor a okolie Nity, park v Topoľčiankach, okolie Kozároviec a Hronského Beňadiku, Banská Štiavnica, okolie Hronskej Dúbravy). Exkurziu viedol prednosta ústavu Prof. Dr. F. Nábělek a jeho asistenti J. K. Brižický a J. Futák (Letz 2016b).

II. štátnu skúšku pre učiteľskú spôsobilosť na stredných školách vykonala v roku 1943, resp. 1944. Ústnej skúške zo zemepisu sa podrobila 10. decembra 1943 (predseda J. Hronec, examinator J. Hromádka, seminárna práca zo zemepisu „*Osev jačeňa na Slovensku*“ v seminári prof. Hromádku, klauzúrna práca „*Spodná voda a pramene*“). Ústnu skúšku z prírodopisu vykonala v dvoch termínoch. Dňa 25. novembra 1944 z predmetov botanika a zoológia a 13. decembra 1944 z predmetov geológia a mineralógia. Výsvedčenie o II. štátnej skúške datované 13. decembrom 1944, ktoré ju oprávňovalo vyučovať zemepis a prírodopis na stredných školách s vyučovacím jazykom slovenským, si prevzala osobne po 17. januári 1945.

K II. štátnej skúške musela vypracovať domáce písomné práce z viacerých predmetov (prírodopis, zemepis). Tému práce z prírodopisu jej určil dňa 25. mája 1943 prof. Nábělek, takto: „*Plevelová, ruderálna a adventívna kvetena okolia Trnavy*“. Študentka v rokoch 1942–1944 sledovala a zbierala rastliny rastúce na antropogénnych stanovištiach v okolí Trnavy. Jej herbárové položky sú uložené v herbári Katedry botaniky PríF UK v Bratislave (SLO). Písomnú domácu prácu prof. Nábělek zhodnotil nasledovne: „*Práca slečny Frantovej svedčí o veľkej usilovnosti autorky, ktorá pozorovala za dlhšiu dobu vegetáciu okolia Trnavy. Svedčí tiež o jej dobrom pozorovacom talente, keď správne vystihla vliv prostredia na výskyt jednotlivých druhov. Mnohé z tu uvedených pozorovaní sú veľmi cenným príspevkom k poznaniu flóry Slovenska. Zasluguje si známku veľmi dobrú.*“

J. Frantová získala absolutorium dňa 28. februára 1945. Pokračovala vo vedeckej príprave a jej rigorózna práca *Ruderálna, plevelová a adventívna flóra okolia Trnavy* bola prijatá dňa 30. júna 1945. Dve rigorózne skúšky (systematická botanika, fytogeografia) vykonala v novembri 1945, obidve s vyznamenaním. Skúšku z paleontológie nerobila, čo je uvedené v diplome („*nc non in paleontologica*“). Následne bola dňa 1. decembra 1945 slávnostne promovaná za RNDr. v odbore systematická botanika a fytogeografia (Tab. 1). Promótorom bol prof. PhDr. F. Nábělek.

Jozefína	Frantová	PríF	systematická botanika a fytoogeografia	RNDr.	1945	Šulekovo
----------	----------	------	--	-------	------	----------

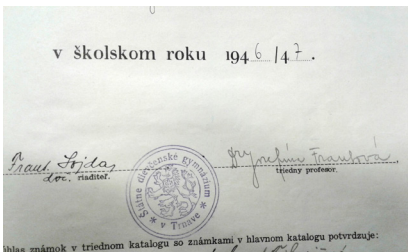
Tab. 1. Výpis z Databázy absolventov Univerzity Komenského v Bratislave. Uvedené je (zľava doprava) meno a priezvisko, fakulta, odbor štúdia, získaný titul, rok priznania, miesto narodenia.

Vtedy už učila ako stredoškolská profesorka na Rádovom slovenskom dievčenskom gymnáziu uršulínok v Trnave.

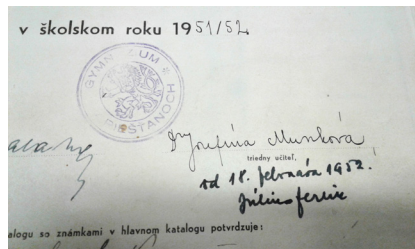
Dr. J. Frantová patrí medzi prvých absolventov PríF UK v Bratislave. V rovnakom období na fakulte študovali Ján Futák (RNDr. 1942, doc. 1947), Jozef Májovský (RNDr. 1948), Terézia Opluštilová (RNDr. 1949), diaľkovo JUDr. Eugen Schidlay (RNDr. 1952) a ďalší slovenskí botanici. J. Futák bol zrejme jedným z tých kolegov a neskôr pedagógov, ktorí zrejme najviac pomáhali J. Frantovej počas jej štúdia a pri príprave jej rigorózne práce.

V šk. r. 1944/45 nastúpila učiť v Rádovom slovenskom dievčenskom gymnáziu uršulínok v Trnave, ktoré bolo v roku 1945 zoštatnené ako Štátne dievčenské gymnázium v Trnave. V šk. r. 1946/47 a 1947/48 bola správkynou prírodopisných zbierok. V triednych katalógoch si píše titul Dr. Frantová od šk. r. 1946/47 (Obr. 1a). Tu učila prírodopis aj Kamilu Rošetzkú (Zahradníková 2016)².

V roku 1948 odišla do Piešťan, kde až do roku 1952 učila ako dočasná profesorka na štátnom gymnáziu. Pomery v gymnáziu pred jej príchodom sú opísané vo výročných správach gymnázia (Výročné správy). V rovnakom čase prišiel na gymnázium Ladislav Kumprecht (nar. 1905) z Trenčína ako dočasný riaditeľ, neskôr riadny profesor. Od septembra 1949 sa skrátila dĺžka gymnaziálneho štúdia z 8 na 4 roky, nižšie triedy sa oddelili a spojili s meštianskou školou a vyššie ostali pod názvom gymnázium. Na gymnáziu učila najmä prírodopis a spravovala prírodopisné zbierky. Učila aj na Vyššej škole pracujúcich (VŠP). V rokoch 1950–1951 bola členkou Okresného výboru ČSČK, tajomníčkou odboru dobrovoľných sestier ČSČK. Na svoju triednu profesorku si spomenuli bývalí študenti pri stretnutí „... *triednou profesorkou stala mladučka plavovláska Jozefína Frantová z Piešťan. ... Bola nielen krásna, ale aj múdra. Učila nás prírodopis. Keď sme maturovali, bola ešte slobodná. Neskôr sa vydala za Štefana Munka*“ (vd 2015). Informácia o vydaní za Štefana Munka (okresného zväzového funkcionára zo Smoleníc?) je nesprávna. Vydala sa za Františka Munka, narodeného r. 1915.

Obr. 1a. Podpis RNDr. Jozefíny Frantovej v triednej knihe Štátneho dievčenského gymnázia v Trnave.

Obr. 1b. Podpis RNDr. Jozefíny Munkovej, rodenej Frantovej, v triednom katalógu Štátneho reálneho gymnázia v Piešťanoch.

² Podľa triednej knihy Štátneho dievčenského gymnázia v Trnave, Dr. Frantová vyučovala prírodopis v triede Kamily Rošetzkovej, neskôr vydatej Záhradníkovej. Triednou profesorkou v šk. r. 1944/45 bola rehoľná matka Uršula Kulifajová.

Situácia na školách po roku 1948 odrážala politickú situáciu v štáte. Rehoľné školy a internáty boli v roku 1950 uzavreté. Ministerstvo školstva 28. 6. 1950 zrušilo pracovný pomer so všetkými vyučujúcimi rehoľníkmi. Uršulínky v Trnave museli 29. 8. 1950 opustiť kláštor. Stupňovali sa protináboženské akcie, sledovalo sa vyučovanie náboženstva na školách. Viedla sa ideologická kampaň na podporu budovania socialistickej školy, organizovali sa aktívny učiteľov. Na podporu budovania socialistickej školy boli zamerané inšpekcie na školách. Inšpekciu na piešťanskom gymnáziu dňa 14. 10. 1950 vykonal inšpektor z PŠVU v Bratislave Alfonz Pochylý. V kritickú správu zo dňa 18. 10. 1950 o.i. napísal: „... žiaci sa o poriadok nestarajú, chýba uvedomelá disciplína“, ďalej uviedol, že „...nepotrebnosti a zbytočnosti (veľké modlitebné knihy so spústou obrázkov) do školy nosia“. Konštatoval, že „badať tu vplyv klerikalizmu a nezdravý vplyv rodinnej výchovy“. V r. 1951–1952 prebiehalo vyradovanie ideologicky nežiadúcej literatúry z verejných knižníc. Zisťovali sa príčiny veľkého počtu prihlásených žiakov na náboženskú výchovu.

V takejto atmosfére RNDr. Jozefína Munková nastúpila vo februári 1952 na 4-mesačnú materskú dovolenku. Po návrate z nej v lete 1952 bola z pracovných dôvodov prekladacím dekrétom KNV v Bratislave preložená z Gymnázia v Piešťanoch na Strednú školu v Piešťanoch (Obr. 2a). Hoci tento dekrét bol zrušený dokumentom ONV v Piešťanoch zo dňa 28. 8. 1952, KNV v Bratislave trval na pôvodnom rozhodnutí: „...niet pre ňu úväzok“ (prípis zo dňa 14. 9. 1952). Toto rozhodnutie neakceptovala. V šk. r. 1952/53 bola Dr. Jozefína Munková, rod. Frantová, dekrétom KNV v Košiciach zo dňa 7. 9. 1952 na vlastnú žiadosť preložená z Gymnázia v Piešťanoch na Gymnázium v Kežmarku s platnosťou od 1. 9. 1952 (školská kronika). V Kežmarku pôsobila len veľmi krátko (do 31. januára 1953), potom sa vrátila späť do Piešťan.

V šk. r. 1953/54 školy prechádzali transformáciou, gymnázium bolo pretransformované na Jedenásťročnú strednú školu, ktorá poskytovala povinné osemročné základné vzdelanie a následne trojročné nepovinné stredoškolské vzdelanie ukončené maturitou. Riaditeľom školy v Piešťanoch bol vymenovaný L. Kumprecht, ktorý ju riadil až do roku 1962, kedy nastúpil na Pedagogickú fakultu v Trnave. Tam pôsobil ako odborný asistent až do odchodu do dôchodku.

Dr. Munková, rod. Frantová, sa po roku 1953 zamestnala v Ružovom mlyne v Piešťanoch, ktorý sa v roku 1953 stal súčasťou podniku Západoslovenské mlyny, priamo podriadeného Ministerstvu potravinárskeho priemyslu a výkupu v Prahe. V tomto podniku a po reorganizácii v Mlynoch a cestovinárňach, n. p. v Piešťanoch pracovala ako „...legendárna vedúca laboratórií“ (Urmínský 2010) až do odchodu do dôchodku. V roku 1996 pri oslavách „80 rokov Ružového mlyna v Piešťanoch“ si osobne prevzala pamätnú medailu ako zaslúžilá dlhoročná pracovníčka firmy (Kronika mesta Piešťany).

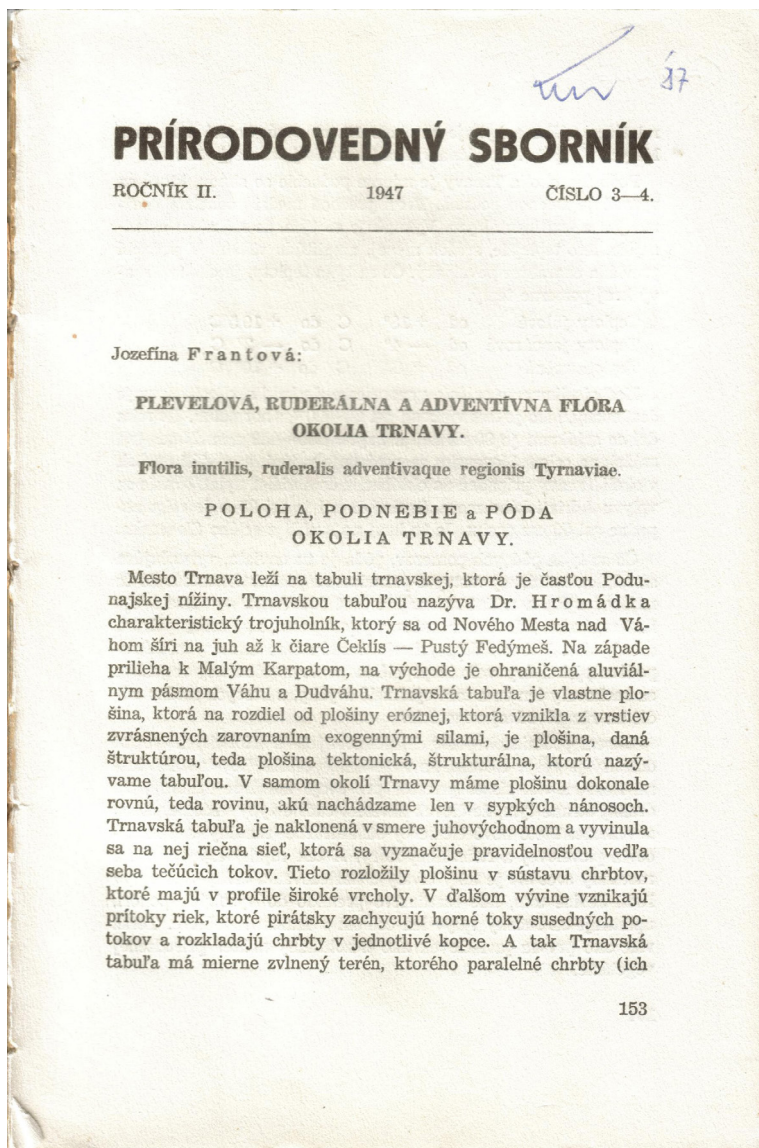
Obr. 2. Doska na hrobe na mestskom cintoríne v Piešťanoch. Foto P. Eliáš st.

RNDr. Jozefína Munková, rodená Frantová, zomrela dňa 17. novembra 2012 vo veku 91 rokov. Je pochovaná v rodinnom štvorhrobe spolu s manželom Františkom Munkom (1915–1990), rodičmi a mladším bratom na Novom cintoríne v Piešťanoch na Bratislavskej ulici (Obr. 2).

Ako zaujímavú zhodu okolností chcem uviesť, že dňa 14. novembra 2012 sa v Bratislave konal seminár sekcie synantropnej flóry a vegetácie Slovenskej botanickej spoločnosti „*K nedožitým 90-tinám RNDr. T. Krippelovej, CSc.*“ V mojej prednáške (Eliáš 2012b) som upozornil na Dr. J. Frantovú a jej priekopnícku prácu v synantropnej botanike na Slovensku. O dva roky mladšia Terézia Opluštilová (nar. 1922), vtedy ešte študentka Prírodovedeckej fakulty Slovenskej univerzity v Bratislave, ktorá sa zúčastnila na prvom povojnovom zjazde čs. botanikov v obnovej Československej botanickej spoločnosti na Hrubom Jeseníku v júli 1947 (Sesnam účastníkov sjazdu 1948), sa v recenzii kriticky vyjadrila k zverejneniu priekopníckej práce Dr. Frantovej. Konštatovala „*Frantovej práca o burinovej vegetácii okolia Trnavy je prvým väčším príspevkom k poznaniu tejto flóry na Slovensku*“. Obsahu práce sa však podrobnejšie nevenovala, skôr kritizovala štruktúru práce („*Celkové rozdelenie práce je dosť nevhodné ...*“) a viaceré tvrdenia. Priznáva, že „*Miestami má veľmi pekné a bystré pozorovania, inde však nebola dosť presná*“. Záverečné hodnotenie práce bolo však nepriaznivé: „*Celkovo možno s podivom konštatovať, že redakcia vzala do tlače takto nepripravenú prácu*“ (Opluštilová 1948: 79). Vydanie Prírodovedného sborníka sa pripravovalo už v roku 1944, ale Slovenské národné povstanie, nemecká okupácia a prechod frontu na jar 1945, zdržali prípravy a vydanie. Preto v jeho prvom dvojčísle (vyšlo v roku 1946) boli štúdie autorov, ktorí po roku 1945 emigrovali. „*Takýto postup vzbudil nevoľu na politických miestach, preto sa už neskôr v matičnej tlači mená týchto osôb nezjavovali*“ (Winkler 2003: 267). Takto postupovalo Vydavateľstvo Spolku Sv. Vojtecha v Trnave pri vydaní dvojzväzkového Slovenského herbára v roku 1946, keď zatajilo mená skutočných autorov (Letz 2016c, Eliáš 2018). V druhom ročníku vedeckého časopisu Prírodovedný sborník vyšla súborná štúdia J. Frantovej (1947, Obr. 3). Na túto prácu a jej význam upozornil Eliáš (1978, 1994, 2012a).

Rozsiahla 95-stranová štúdia s názvom „*Plevelová, ruderálna a adventívna flóra okolia Trnavy*“ je (ako som uviedol vyššie) v skutočnosti rigoróznou prácou Jozefíny Frantovej. Autorka sa podrobne zaoberá rastlinstvom, ktorého existencia je podmienená ľudskou činnosťou. Je to prvá štúdia, ktorá je v plnom rozsahu a výlučne zameraná na synantropnú flóru vybraného územia – okolia Trnavy. Dovtedy sme takúto štúdiu na Slovensku nemali k dispozícii.

Frantovej monografická štúdia je rozdelená na tri časti: A. Plevelová flóra, B. Ruderálna flóra, C. Adventívna flóra. V každej časti uvádza podrobné a úplné súpisy druhov rastlín, ktoré zistila v jednotlivých typoch stanovišť. Celkovo rozlíšila 18 typov stanovišť (!). Ich prehľad pripravil Eliáš (2012a, Tab. 1). V tretej časti (C) uvádza 13 adventívnych druhov, „...*ktoré sú u nás naturalizované a niektoré z nich sa vyskytujú obzvlášť vo veľkom množstve ako záhradné a poľné plevely*“. Menovite *Amaranthus retroflexus*, *A. silvester* Desf., *Datura stramonium*, *Erigeron canadensis*, *Euphorbia segetalis*, *Galinsoga parviflora*, *Chenopodium botrys*, *Matricaria suaveolens* Buch., *Mercurialis annua*, *Oenothera biennis*, *Oxalis stricta*, *Xanthium spinosum* a *X. strumarium*. Letz (2016a: 92) revidoval Frantovej herbárovú položku *Amaranthus silvester* Desf. uloženú v herbári Katedry botaniky PriF UK v Bratislave (Frantová 1944 SLO) a zistil, že ide o zámenu s druhom *Amaranthus albus*. Autorka v štúdií ďalej uvádza „*Splanelé druhy rastlín*“ (s. 241–242, 14 druhov) a „*Niektoré významnejšie druhy rastlín okolia Trnavy*“ (s. 242–245, 61 druhov). Viaceré z uvedených druhov sa v súčasnosti v okolí Trnavy už nevyskytujú, napr. *Bifora radians*, *Caucalis daucoides*, *Chenopodium botrys*, *Heliotropium europaeum*, *Ranunculus arvensis*, *Scandix pecten-veneris* (Eliáš 1978, 1979, Eliášová 1979).

Obr. 3. Úvodná strana monografickej štúdie J. Frantovej z roku 1947 o synantropnej flóre okolia Trnavy.

Frantová sledovala rastliny v okolí Trnavy, menovite uvádza obce Trnava, Brestovany, Bučany, Modranka, poľné cesty do Hlohovca, Leopoldova, Malženíc a Zeleníc, trať na Kúty a smerom k Leopoldovu. Obsahuje však aj údaje z iných lokalít. Napr. v prístave v Bratislave zbierala druhy *Artemisia absinthium*, *Centaurea sadleriana*, *Erysimum diffusum*, *Vaccaria segetalis*, *Lepidium perfoliatum* a *Epilobium lanceolatum* (Frantová 1947a: 229). Teplomilný druh *Ranunculus illyricus* zbierala v okolí Bratislavy (Frantová 1947a: 176). Zaznamenala aj rozdiely vo výskyte burín na poliach v jednotlivých rokoch. Napr. druhy *Antirrhinum orontium* a *Galeopsis angustifolia* „...v rokoch 1942 a 1943 boli veľmi rozšírené, v roku 1944 ich výskyt bol veľmi obmedzený“ (Frantová 1947a: 183). Na dvoroch, bohatých na nitráty, zistila rozdiely v dominancii druhov medzi za sebou nasledujúcimi rokmi: „Tak roku 1940 celý dvor bol porastený s *Matricaria chamomilla*. Roku 1941 mal prevahu *Leonurus cardiaca*, nasledujúceho roku vidieť na dvore samú *Malva neglecta* ...“ (Frantová 1947a: 193).

Frantovej práca o synantropnej flóre okolia Trnavy je významným zdrojom informácií o synantropnej flóre Slovenska v polovici 20. storočia (Eliáš 2012a). Táto detailná štúdia umožňuje zhodnotiť zmeny synantropnej flóry z dlhodobého hľadiska. Od vydania monografickej štúdie uplynulo viac ako sedemdesiat rokov, počas ktorých prešla naša krajina a spoločnosť veľkými zmenami, ktoré sa odrazili aj v zložení kveteny Slovenska (Eliáš 1978). Porovnávacie rozborý po troch (Eliáš, 1978), resp. štyroch desiatkach rokov (Eliáš 1979, 1980, 1987, Eliášová 1979) ukázali celý rad zmien v bohatosti a rôznorodosti synantropnej kveteny a vegetácie. Týmto je a bude štúdia nenahraditeľným porovnávacím materiálom aj pre budúce vedecké práce.

Frantovej monografická štúdia predstavuje významný medzník vo výskume a poznávaní synantropnej flóry a vegetácie Slovenska. Považujem ju za začiatok synantropnej botaniky u nás (Eliáš 2012a,b). Synantropná botanika ako subdisciplína botaniky sa u nás inštitucionalizovala až v roku 1969, keď bola založená odborná skupina pre výskum synantropnej flóry a vegetácie v rámci Slovenskej botanickej spoločnosti pri SAV. Podporovala výskum, organizovala prednášky a semináre, neskôr medzinárodné vedecké sympóziá. Ako jeden zo zakladajúcich členov odbornej skupiny som bol nielen svedkom, ale aj aktívnym účastníkom rýchleho rozvoja synantropnej botaniky na Slovensku (Eliáš 2012a: 33).

Záverom možno krátko konštatovať, že v ďalšom vydaní monografie *Osobnosti botaniky na Slovensku* bude potrebné doplniť heslo **RNDr. Jozefína Munková, rodená Frantová (1920-2012)**, autorka prvej súbornej štúdie o synantropnej flóre širšieho územia na Slovensku.

Podakovanie

Za poskytnutie informácií o vysokoškolskom štúdiu RNDr. J. Frantovej a za pomoc pri štúdiu archívnych dokumentov ďakujem pani Mgr. Márii Grófovej, vedúcej Archívu Univerzity Komenského v Bratislave. Pani Gabriele Pospíšilovej zo Štátneho archívu Trnava v Trnave ďakujem za vyhľadanie a sprístupnenie archívnych dokumentov o školách, v ktorých mohla študovať a na ktorých pracovala ako stredoškolská profesorka J. Frantová, ako aj dostupných dokumentoch o Ružovom mlyne v Piešťanoch.

Literatúra

- Anonymus, 1965. Vývoj biologických katedier na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. 25 rokov Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave 1940–1965. Sborník I (1965), p. 157–201. Vyšlo ako samostatný separát.
- Eliáš, P. 1978. Kvetena Trnavy a jej premeny. Kultúra a život Trnavy (Trnava) 9(12): 16–17.

- Eliáš, P. 1979. Osud burín trnavských polí. O zmenách v zložení burinovej flóry v okolí Trnavy. *Kultúra a život Trnavy* (Trnava) 10(12): 20–21.
- Eliáš, P. 1980. Zmeny synantropnej flóry a vegetácie západného Slovenska za posledných 40 rokov pod vplyvom hospodárskej činnosti človeka. Msc., 20 pp. Prednesené na Konf. Čs. Bot. Spoloč. „Změny druhového složení a rozšíření plevelních a ruderalních fytoocenů“ v Prahe dňa 29. nov. 1980.
- Eliáš, P. 1987. Changes in synanthropic flora and vegetation of western Slovakia throughout last forty years. In Schubert, R. & Hilbig, W. (eds.), *Erfassung und Bewertung anthropogener Vegetations-veränderungen. Teil 1*, Martin-Luther-Universität Halle (Saale), p. 158–175.
- Eliáš, P. 1994. Výskum flóry a vegetácie sídel (mestá, dediny, hradné zručaniny) na Slovensku. *Zpr. Čes. Bot. Společ. (Praha)*, 29, Materiály 10: 45–75.
- Eliáš, P. 2012a. Jubileum synantropnej botaniky na Slovensku. *Biológia-ekológia-chémia* 16 (3–4): 32–34. Dostupné na www.bech/truni/sk.
- Eliáš, P. st., 2012b: K začiatkom synantropnej botaniky na Slovensku. In Seminár sekcie synantropnej flóry a vegetácie Slovenskej botanickej spoločnosti k nedožitým 90-tinám RNDr. T. Krippelovej, CSc. Bratislava, 14. november 2012, Prednáška.
- Eliáš, P. st. 2016. Dvaja spolužiaci (k 110. výročiu narodenia Pavla Sillingeru a Martina Červenku). *Bull. Slov. Bot. Spoločn.* 38(1): 124–128.
- Eliáš, P. st., 2018. Vzácný rukopis Zelinkára z veľčickej fary. *Bull. Slov. Bot. Spoločn.* 40(1): 77–81.
- Eliáš, P. 2019. Železnice a rastliny v okolí Trnavy (75 rokov od zverejnenia prvej písomnej informácie o rastlinách železníc okolia Trnavy). In *Železnice v trnavskom regióne. História-súčasnosť-budúcnosť*. Zborn. prís. konf., Trnava, 14. november 2019, 6: 24–26.
- Eliášová, M. 1979. Burinová flóra okolia Trnavy. Záverečná práca PGŠ. msc., depon. in Prírodovedecká fakulta UK, Bratislava. 44 pp.
- Frantová, J. 1945. Plevelová, ruderalná a adventívna flóra okolia Trnavy. Rigorózná práca, msc., depon. in Prírodovedecká fakulta Slovenskej univerzity v Bratislave.
- Frantová, J. 1947a. Plevelová, ruderalná a adventívna flóra okolia Trnavy. *Prír. Sborn. (Martin)* 2 (3–4): 153–248.
- Frantová, J. 1947b. Otužilci našich polí. *Príroda (Martin)* 2: 83–84.
- Futák, J. & Domin, K. 1960. Bibliografia k Flóre ČSR do roku 1952. Vydavateľstvo SAV, Bratislava. 884 pp.
- Goliašová, K., Feráková, V., Manica, M., Peniašteková, M. & Zahradníková, K. 2016. Spomienky na Jána Futáka ako vedúceho Oddelenia systematiky vyšších rastlín Botanického ústavu SAV, externého učiteľa Katedry botaniky PríFUK v Bratislave a ako školiteľa absolventov. *Bull. Slov. Bot. Spoločn.* 38, Suppl. 3: 241–251.
- Hrabovec, I. 1972. Za Eugenom Schidlayom. *Múzeum* 17: 134–135.
- Hrivnák, R. (ed.) 2016. Zborník z konferencie k 100. výročiu narodenia kňaza a významného botanika doc. RNDr. Jána Futáka, CSc. (1914–1980). 20.–21. máj 2014 Zvolen. *Bull. Slov. Bot. Spoločn.* 38, Suppl. 3: 1–284.
- Juriš Š. 1954. Disertační a diplomové práce z oboru botaniky podané na prírodovedecké fakulte Slovenské university v Bratislavě (Bratislava, Moskovská 2) v letech 1945–1953. *Preslia* 27: 202–203.
- Kronika mesta Piešťany 1996–1997. 22. Oslavy 80. výročia vzniku Ružového mlyna v Piešťanoch. Piešťany.

- Letz, D. R. 2016a. *Amaranthus* L. Láskavec. In Goliašová, K. & Michalková, E. (eds.), *Flóra Slovenska* VI/4. Veda, Bratislava, p. 42–130.
- Letz, D. R. 2016b. Kňaz a botanik Ján Futák – chronológia života a diela. *Bull. Slov. Bot. Spoločn.* 38, Suppl. 3: 5–41.
- Letz, D. R. 2016c. Uplynulo 70 rokov od vydania Slovenského herbára. *Pútnik svätovojtešský* 145 (2017): 119–128.
- Opluštilová, T. 1948. Recenzia. J. Frantová: Plevelová, ruderálna a adventívna flóra okolia Trnavy. *Prírodovedný sborník* II: 153–248 (č. 3–4), 1947. *Českoslov. Bot. Listy* 1(4–5): 78–79.
- Pastýrik, L. 2006. Spomienky na zrod Katedry fyziológie rastlín Prírodovedeckej fakulty UK. In *Bulletin k 60. výročiu založenia katedry fyziológie rastlín*. 29. jún 2006, Bratislava. Katedra fyziológie rastlín, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava, p. 6–13.
- Seznam účastníků Sjezdu, zachycených na fotografii na III. str. přílohy v min. čísle. *Českoslov. Bot. Listy* 1(2–3): 45, 1948.
- Urminský, A. 2010. Mlynárska história – 4. Ružový mlyn v období medzi I. a II. svetovou vojnou. *PNky.sk*, 22. júla 2010.
- vd. 2015. Gymnazisti sa stretli po 65 rokoch. *Piešťanský týždeň*, č. 23/2015, jún 2015.
- Vozárová, M. & Šipošová, H. (eds.). 2010. *Osobnosti botaniky na Slovensku*. Veda, Bratislava. 615 pp. + 16 strán farebnej prílohy.
- Výročné správy Spolkového čl. reálneho gymnázia v Piešťanoch. *Knížnica Juraja Fándlyho v Trnave*. Sign. N 465918/RO.
- Winkler, T. 2003. Vedecká činnosť Matice slovenskej v rokoch 1919–1948. In Winkler, T. & Eliáš, M. (eds.) et al., *Matica slovenská. Dejiny a prítomnosť*. Matica slovenská, Martin. p. 206–268.
- Zahradníková, K. 2016. Spomienky Kamily Zahradníkovej. In Goliašová, K. et al. *Spomienky na Jána Futáka*. *Bull. Slov. Bot. Spoločn.*, 38, Suppl. 3: 241–244.
- Prednášku „Kto bola RNDr. Jozefína Frantová?“ predniesol P. Eliáš st. na seminári Slovenskej botanickej spoločnosti pri SAV dňa 11. decembra 2019 v Bratislave.

PAVOL ELIÁŠ ST.

Pracovná skupina synantropnej botaniky SBS pri SAV – k 50. výročiu založenia

V roku 2019 uplynulo 50 rokov od založenia pracovnej skupiny (PS) Slovenskej botanickej spoločnosti pri SAV pre výskum synantropnej flóry a vegetácie. „*Utvorila sa skupina špecialistov – synantropných botanikov, ktorí sa orientovali na výskum synantropnej flóry a vegetácie Slovenska. Skupina položila základy tradície medzinárodných sympózií o synantropnej flóre a vegetácii, organizovaných najskôr v troch– neskôr v 6–ročných cykloch na Slovensku*“ (Eliáš 1994: 45).

Päťdesiate výročie vytvorenia PS prešlo bez pozornosti botanickej verejnosti. Ako jeden zo zakladajúcich členov pracovnej skupiny, účastník schôdzí a seminárov/konferencií PS, chcem pripomenúť udalosti a skutočnosti, ktoré sú spojené so vznikom a činnosťou skupiny, až do vzniku sekcie v roku 1976. Využil som moje dokumenty (pozvánky, poznámky), materiály seminárov a konferencií, zborníky, archív SBS a osobné spomienky. V roku 1969 som bol študentom štvrtého semestra Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského (PriF UK) v Bratislave a členom Slovenskej botanickej spoločnosti (SBS) pri SAV (mimoriadny člen od roku 1968).

Návrh na vytvorenie odbornej skupiny predložila dr. Terézia Krippelová výboru SBS ako „*Návrh na vytvorenie skupiny pre výskum vplyvu človeka na rastlinstvo (Antropofyty) pri Slovenskej botanickej spoločnosti*“ (Návrh 1969). Obsahoval dve časti: Odborná náplň a Dôvody pre vytvorenie skupiny (Obr. 1). Návrh prevzal D. Magic dňa 15. 1. 1969 (poznámka perom na Návrhu). Prvá, zakladajúca schôdza PS sa uskutočnila dňa 11. marca 1969 v knižnici na Sienkiewiczovej ulici. V pozvánke zo dňa 5. 3. 1969, ktorú podpísali D. Magic ako tajomník SBS a J. Futák ako predseda SBS, sa píše, že sa vytvorí „*skupina pracovníkov (z členov i nečlenov) zaoberajúcich sa problematikou synantropnej botaniky (výskumom poľných a záhradných burín, ruderálov, adventívnych rastlín, vegetácie na haldách a pod.)*“.

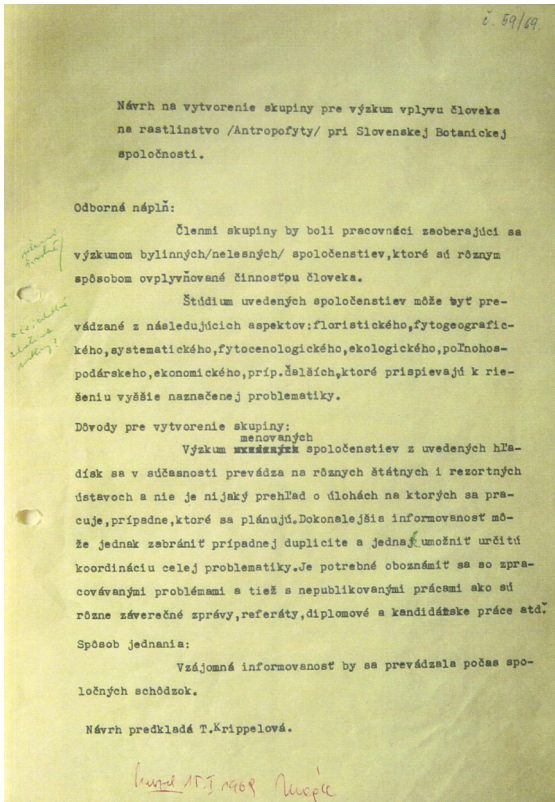
Výbor SBS návrh schválil na zasadnutí dňa 26. marca 1969 (Hrabovec 1996: 14), ale s upraveným názvom PS (Zápisnica zo dňa 26. 3. 1969). Stalo sa tak ešte pred valným zhromaždením SBS, ktoré sa konalo 22. apríla 1969 a na ktorom bol zvolený nový výbor na roky 1969–1971. Konštatovalo sa, že SBS má jednu PS synantropnej vegetácie (Eliáš 1969).

V rovnakom roku skupina rozposlala Obežník bez dátumu ako výzvu skupiny synantropných rastlín na pomoc pri zbere druhov rodu *Galium*, ktoré sa vyskytujú najmä na ruderálnych stanovištiach a v poľných kultúrach. Priložený bol aj kľúč na určovanie druhov a ich vyobrazenie (fotokópie) (porovnaj tiež Hrabovec 1996: 15).

Druhá schôdza odbornej skupiny synantropnej vegetácie (pozvánka zo dňa 26. 1. 1970) sa uskutočnila 10. februára 1970, odzneli 4 prednášky. O tom Hrabovec (1996) nepíše.

Prvým významným podujatím, ktoré PS zorganizovala, bola samostatná sekcia Synantropná vegetácia na zjazde SBS v Tisovci v roku 1970. Účastníci boli z celého Československa. Odznelo 13 prednášok. Prezentovala a diskutovala sa aj perspektíva výskumu synantropných rastlín a spoločentiev v ČSSR (Kropáč 1971). „*Osobitná pozornosť zjazdu sa venovala vplyvom exhalátov magnezitových závodov na vegetáciu*“ (Hrabovec 1996: 17). Prednášky boli publikované v zborníku (Magic 1971). Rokovanie tejto sekcie synantropnej vegetácie bolo neskôr označené ako prvé sympóziu o synantropnej flóre a vegetácii.

Na pracovnej schôdzi PS dňa 9. marca 1971 sa prerokovala informácia o príprave súborného diela o synantropnej vegetácii ČSSR a návrh na usporiadanie sympózia. Magic (1973) v správe o činnosti SBS za rok 1972 napísal „*Odborná skupina synantropnej vegetácie, vedená dr. Krippelovou, CSc., sa organizačne upevňovala. Dokazuje to príprava celoštátneho seminára so*

Obr. 1. Návrh na vytvorenie skupiny pre výskum vplyvu človeka na rastlinstvo (Antropofyty) pri Slovenskej botanickej spoločnosti. Archív SBS, Ústredný archív SAVv Bratislave.

zahraničnou účasťou... (predpokladá sa účasť ca 100 účastníkov). Materiály sa vydajú“. Seminár s názvom „Výsledky štúdia synantropnej vegetácie a ich využitie v praxi“ sa uskutočnil v dňoch 27.–29. marca 1973 v Bratislave, v budove SNM. „Zúčastnilo sa na ňom 70 vedeckých pracovníkov z ČSSR a 4 zahraniční (Maďarsko a Rakúsko). Referáty odzneli v štyroch tematických celkoch: taxonómia (4), floristika a geografia (6), ekológia (6) a syntaxonómia (12). V bohatej diskusii odznelo 106 vystúpení“ (Hrabovec 1996: 21). Príspevky boli publikované v novom periodiku Botanického ústavu SAV (Krippelová 1974). Tento celoštátny seminár s medzinárodnou účasťou bol neskôr označený ako druhé sympóziu o synantropnej flóre a vegetácii.

Druhá výzva PS bola zverejnená v pozvánke na seminár v roku 1973 – výzva na oznámenie nových lokalít synantropných rastlín na Slovensku. Údaje sa mali zaslať dr. Z. Svobodovej z VŠP v Nitre.

T. Krippelová pripravila prehľad výskumu synantropnej flóry a vegetácie na Slovensku (Krippelová 1975). V práci cituje autorov, ale k prehľadu nebola priložená bibliografia. V roku 1975 sa konal zjazd SBS v Prešove, ktorý reagoval na zlúčenie Botanického ústavu SAV s inými ústavmi SAV do nového Ústavu experimentálnej biológie a ekológie SAV.

V roku 1976 bola vytvorená samostatná sekcia pre výskum synantropnej flóry a vegetácie SBS. Hrabovec (1996: 24) napísal: „*Riadne valné zhromaždenie SBS sa konalo 10. júna 1976, na ktorom pracovná skupina ... bola povýšená na samostatnú sekciu*“.

Tretie celoštátne sympóziu s medzinárodnou účasťou „Synantropná flóra a vegetácia III“, ktoré sa konalo v dňoch 13.–17. 9. 1976 v Bratislave, už organizovala sekcia pre výskum synantropnej flóry a vegetácie SBS. Na tlačenej pozvánke je ako organizačný výbor uvedené Odd. geobotaniky ÚEBE SAV, žiadna zmienka o sekcii. Ako organizátori sú uvedení ÚEBE SAV, SBS pri SAV a Botanický ústav ČSAV. Sympóziu vyvolalo veľký záujem odbornej verejnosti doma i v zahraničí. Bolo tam reprezentatívne zastúpenie osobností z oblasti synantropnej botaniky z krajín celej Európy, aj kapitalistických štátov (NSR, Rakúsko, Taliansko), napr. J. B. Faliński, J. Kornaš, G. Lorenzoni, S. Prizster, K. Rostański, H. Sukopp a H. Trcińska-Tacik a i. Podľa zoznamu sa seminára zúčastnilo 96 účastníkov, z toho 36 zo zahraničia (Obr. 2). Podľa mojich poznámok však všetci hostia z Juhoslávie, Rumunska a ZSSR neprišli. Program bol rozdelený do nasledujúcich sekcii: floristika, fytogeografia, taxonómia, ekológia, ekologická fyziológia, syntaxonómia segetálnych spoločenstiev/syntaxonómia ruderálnych spoločenstiev, metodika výskumu, zmeny flóry a vegetácie vplyvom človeka. Mimo programu bola prednáška Dr. P. Gutteho o Peru. Celodenná exkurzia ukončená spoločnou večerou dňa 15. 9. 1976 smerovala na lokality v Malých Karpatoch (k. ú. Vinosady-vinohrady, Trstín-cintorín, kameňolom) a na Trnavský pahor-

Obr. 2. Účastníci tretieho celoštátneho sympózia s medzinárodnou účasťou pred budovou Slovenského národného múzea v Bratislave v septembri 1976 (Archív autora).

katínu (okolie Trnavy, cukrovar v Trnave). K tomu boli vypracované exkurzné materiály. „V samostatnom zborníku vyšlo 55 referátov...“ (Hrabovec 1996: 24), ktoré boli prihlásené, resp. odzneli v šiestich tématických skupinách (Krippelová 1978).

V roku 1978 vytvorili sekciu synantropnej botaniky v rámci Československej botanickej spoločnosti (ČSBS) v Prahe. Predseda bol K. Kopecký, jednatelom A. Pyšek. V roku 1979 sa vedenia oboch sekcií, sekcie pre synantropnú botaniku ČSBS a sekcie pre výskum synantropnej flóry a vegetácie SBS, dohodli na vzájomnej spolupráci. Praha mala organizovať periodické jednodenné spoločné kolokviá zamerané na „užšie“ tématické okruhy a Bratislava pokračovať v organizovaní viacdenných celoštátnych sympózií o synantropnej flóre a vegetácii s medzinárodnou účasťou. Prvé kolokvium sa uskutočnilo 29. novembra 1980 v Prahe na tému „Změny druhového složení a rozšíření pleveňných a ruderalních fytoocen“ (Zaliberová 1981).

Z vyššie uvedeného je zrejmé, že Dr. Krippelová bola zakladateľkou organizovaného výskumu synantropných rastlín a ich spoločenstiev na Slovensku. V Českej republike bolo v roku 1964 založené oddelenie antropofytov Botanického ústavu ČSAV (S. Hejný). Zameralo sa na výskum synantropnej vegetácie a na jednotlivé taxóny (Kropáč 1971). Pripravovalo kolektívne dielo s pracovným názvom „Kompendium o československých ruderalních a adventivních rostlinách“ (Jehlík 1972: 36). Malo obsahovať podrobnejšie informácie asi o 450 druhoch synantropných rastlín. „Synantropná botanika ako subdisciplína botaniky sa u nás inštitucionalizovala až v roku 1969, keď bola založená odborná skupina pre výskum synantropnej flóry a vegetácie v rámci Slovenskej botanickej spoločnosti pri SAV“ (Eliáš 2012: 33). V SBS pri SAV pôsobí Sekcia pre výskum synantropnej flóry a vegetácie až do súčasnosti. Česká botanická spoločnosť (ČBS) v súčasnosti nemá samostatnú sekciu synantropnej botaniky (www.botanospol.cz).

Vytvorenie PS synantropnej vegetácie SBS viedlo k výskumu synantropnej flóry a vegetácie, predovšetkým ruderalnej vegetácie na Slovensku. Postoj botanickej verejnosti, najmä geobotanikov, k výskumu synantropných rastlín a spoločenstiev na Slovensku bol dovtedy prinajmenšom „protirečivý“. To ovplyvnilo aj mňa, keď som v lete 1968 balík rastlín nazbieraný na násype železničnej trate v Sľažanoch a v okolí pre herbár Katedry botaniky PríF UK do Bratislavy (z obavy pred výsmechom?) neposlal. Dal som ho napokon do herbára synantropných rastlín, ktorý neskôr založila dr. Krippelová. Dr. A. Jurko síce v roku 1968 napísal záverečnú správu o antropogénnych spoločenstvách Slovenska (Jurko 1968), ktorej súčasťou bol aj prehľad a opis burinových a ruderalných spoločenstiev, práca však vyšla až v roku 1972 (Jurko 1972). V nasledujúcich rokoch po vytvorení PS boli vypracované viaceré študentské vedecké, diplomové a dizertačné práce. Pre mňa PS znamenala podnet pre výskum synantropných rastlín a viedla konečne k mojej celoživotnej orientácii na synantropnú botaniku. Začal som úzko spolupracovať s dr. Krippelovou, ktorá bola vo veku mojej mamy. Konzultácie na odd. geobotaniky BÚ SAV na Sienkiewiczovej ulici, kde pracovala, zapožičiavanie separátov a inej literatúry, pripomienkovanie rukopisov študentských a neskorších prác, účasť na seminároch, ktoré skupina organizovala, to všetko pomohlo môjmu rýchlemu odbornému rastu v problematike. Po prvej schôdzi PS som začal s výskumom burín vo vinohradoch, sezónnej dynamiky burinových spoločenstiev. Vo vinohradníckych honoch v k. ú. Veľčice som už v apríli 1969 založil štyri trvalé plochy. Na štvorcoch 1 × 1 m som zakreslil jednotlivé rastliny. Prácou som sa zúčastnil študentskej vedeckej konferencii (ŠVK) na PríF UK (Eliáš 1970). Prácu posudzoval člen hodnotiacej komisie doc. J. Májovský. Prednáška na zjazde SBS v Tisovci v roku 1970 nesmela mať viac ako 8 strán a publikácia v zborníku sa musela upraviť a skrátiť (Eliáš 1971a). Na jeseň 1969 som začal robiť podobné pozorovania aj v bratislavských vinohradoch, výsledky som publikoval neskôr (Eliáš 1978). Na zjazde SBS som sa zoznámil a dis-

kutoval s viacerými českými botanikmi. Dr. S. Hejný ma upozornil na prácu T.A. Rabortnova, ktorú som nepoznal. Dr. F. Grüll upozornil na vzťahy k ruderálnej vegetácii v panónskej oblasti (Maďarsko). Na zjazde som sa Dr. Krippelovej „pochválil“ so snímkovými porastami paliny pravej. Podporila ma v ďalšom snímkovaní porastov. Začal som sa viac venovať výskumu ruderálnych spoločenstiev vo Veľčiciach a v okolí, osobitne porastov s *Artemisia absinthium*. Výsledky som prezentoval v dvoch prácach na ŠVK (Eliáš 1971b, 1972), v článku v Biológii (Eliáš 1973) a vo väčšej prednáške na celoštátnom seminári v roku 1973 (Eliáš 1974). Dr. Krippelová predpokladala, že sa budem venovať výskumu burinových spoločenstiev na Slovensku. Zjazd v Tisovci spôsobil, že som sa viac venoval ruderálnej vegetácii obcí a miest (cf. Eliáš 1994) a iných antropogénnych stanovišť (cf. Eliáš 2018). Výsledkom dlhoročného výskumu synantropných spoločenstiev na území Slovenska v rokoch 1969–1995 je knižná publikácia o synantropnej vegetácii Slovenska (Jarolímek et al. 1997), ktorú autori ako „vďační žiaci“ venovali RNDr. Terézii Krippelovej, CSc. (1922–2002).

Pod'akovanie

Ďakujem RNDr. P. Mered'ovi, PhD. za sprostredkovanie archívnych dokumentov o založení skupiny synantropnej vegetácie SBS z Archívu SBS z roku 1969, ktoré sú uložené v Ústrednom archíve SAV v Bratislave.

Poznámka

V pozvánkach a dokumentoch PS sa používajú rôzne názvy, dokonca aj v jednej pozvánke. Napr. v marci 1973 na pozvánkach na seminár s medzinárodnou účasťou sa používajú dva názvy: pracovná skupina synantropnej vegetácie (v hlavičke prípisu) a PS synantropných rastlín v záverečnej vete textu („Za pracovnú skupinu synantropných rastlín“). Podpísaná Terézia Krippelová v.r. V posledných rokoch sa pracovná skupina vôbec neuvádza, preferuje sa označenie sekcia synantropnej flóry a vegetácie, hoci táto bola vytvorená až v roku 1976.

Literatúra

- Eliáš, P. 1969. Valné zhromaždenie SBS pri SAV dňa 22. IV. 1969. Ms. 4 pp.
- Eliáš, P. 1970. Sezónna dynamika (spoločenstiev) burín vo vinohradoch. Mscr. Práca ŠVK, PríF UK Bratislava. 21 pp. + 8 obrázkov, 2 tabuľky.
- Eliáš, P. 1971a. Sezónna dynamika burín vo vinohradoch. In Magic, D. (ed.), Zborník prednášok zo zjazdu SBS (Tisovec 5.–11. júl 1970). II. diel. Slov. Bot. Spoločn., Bratislava, p. 499–520.
- Eliáš, P. 1971b. Synantropná vegetácia Veľčíc a blízkeho okolia. Mscr. Práca ŠVK, depon. in PríF UK Bratislava. 71 pp.
- Eliáš, P. 1972. Asociácia *Potentillo (argenteae)*-*Absinthietum* Faliňski 1965 prov. v severnej časti Žitavskej tabule (jz Slovensko) a príspevok k jej syntaxonómii. Práca ŠVK, depon. in PríF UK Bratislava. 12 pp. + 3 obrázky a 2 tabuľky.
- Eliáš, P. 1973. *Potentillo (argenteae)* - *Absinthietum* im nördlichen Teil des Tafellands Žitavská tabuľa (Südwestslowakei). Biológia 28(1): 23–37.
- Eliáš, P. 1974. Niektoré synantropné spoločenstvá horného Požitavia. Acta Inst. Bot. Acad. Sci. Slovacae (Bratislava), Ser. A, 1: 197–211.
- Eliáš, P. 1978. Sezónna dynamika burín vo vinohradoch II. Acta Bot. Slovacae Acad. Sci. Slovacae (Bratislava), Ser. A, 4: 83–100.

- Eliáš, P. 1994. Výskum flóry a vegetácie sídel (mestá, dediny, hradné zrúcaniny) na Slovensku. Zpr. Čes. Bot. Společ. (Praha) 29, Materiály 10: 45–75.
- Eliáš, P. 2012. Jubileum synantropnej botaniky na Slovensku. *Biológia-Ekológia-Chémia* 16(3–4): 32–34. Dostupné na www.bech.truni.sk.
- Eliáš, P. 2018. Súčasný stav výskumu flóry a vegetácie antropogénnych biotopov na Slovensku (prehľad). *Zprávy Čes. Bot. Společ. (Praha)* 53(2): 239–270.
- Hrabovec, I. 1996. Slovenská botanická spoločnosť včera a dnes. *Bull. Slov. Bot. Spoločn., Supplement* 3: 1–67.
- Jarolímeck, I., Zaliberová, M., Mucina, L. & Mochnacký, S. 1997. Rastlinné spoločenstvá Slovenska 2. Synantropná vegetácia. Veda, Bratislava. 416 pp.
- Jehlík, V. 1972. Současný stav výzkumu synantropní flóry v ČSSR. *Acta Ecol. Natur. ac Region. (Praha)* 1: 33–36.
- Jurko, A. 1968. Antropogénne spoločenstvá (Slovenska). *Vegetácia Slovenska III. Záverečná Správa. Mscr., depon. in Botanický ústav SAV, Bratislava.*
- Jurko, A. 1972. Druhotné spoločenstvá. In Lukniš, M. (ed.), *Slovensko 2. Príroda*. Vydav. Obzor, Bratislava, p. 574–628.
- Krippelová, T. (ed.), 1974. Synantropná flóra a vegetácia. Referáty zo sympózia (27.–29. 3. 1973). *Acta Instituti botanici Academiae scientiarum Slovacae. Series A Taxonomica, Geobotanica (Bratislava)* 1: 1–305.
- Krippelová, T. 1975. Prehľad výskumu synantropnej flóry a vegetácie na Slovensku. *Biológia* 30: 326–328.
- Krippelová, T. (ed.), 1978. Synantropná flóra a vegetácia. Referáty zo sympózia (13.–17. 9. 1976). *Acta Inst. Bot. Acad. Sci. Slovacae (Bratislava), Ser. A* 3: 1–503.
- Kropáč, Z. 1971. Výskum synantropní vegetace a jejich druhotných složek na území ČSSR (o plánovaných výskumných úkolech). In Magic, D. (ed.), *Zborník prednášok zo zjazdu SBS (Tisovec 5.–11. júl 1970). II. diel. Slov. Bot. Spoločn., Bratislava*, p. 631–638.
- Magic, D. (ed.), 1971. *Zborník prednášok zo zjazdu SBS (Tisovec 5.–11. júl 1970). II. diel. Slov. Bot. Spoločn., Bratislava*, p. 287–638.
- Magic, D. 1973. Činnosť Slovenskej botanickej spoločnosti pri SAV roku 1972. *Biológia* 28(7): 608–611.
- Návrh na vytvorenie skupiny pre výskum vplyvu človeka na rastlinstvo (Antropofyty) pri Slovenskej botanickej spoločnosti. Archív SBS, inv. č. 59/69. Ústredný archív SAV v Bratislave.
- Zaliberová, M. 1981. Problematika synantropnej vegetácie na kolokviu v Prahe. *Životné prostredie* 15(4): 221.

PAVOL ELIÁŠ st.